

*Горан В. Николић**

ПОЗИЦИЈА РУСИЈЕ У ГЛОБАЛНОЈ ЕКОНОМИЈИ

Сажетак

Након снажног раста у периоду 1998-2008 и рецесије током 2009. руска економија је постигла умерен раст у периоду 2010-2012. Потом је детектован спор раст (1,3%) у 2013, док су пројекције за 2014. повећање БДП од само 0,2%. Тренутно се руска привреда суочава с могућношћу санкција и стагнације што би могло потрајати и дужије од три године. Рубља је изгубила 1/4 своје вредности од средине 2014, закључно са крајем те године. У базном сценарио руске централне банке очекује се практично нулти раст у 2015. и 2016, са веома скромним опоравком од 1,6% у 2017. Чак и пре ескалације кризе у Украјини, привреда Русије је релативно лоше функционисала, указујући како модел раста заснован на извозу енергената добрим делом није ефективан.

У складу са ММФ, мерено по куповној моћи, Русија 2014 има БДП од 2,6 хиљада милијарди долара (око 18,4 хиљада долара пер цапита), те је њен удео у светској производњи 3,4%, што је благ пад у односу на претходне године, а пројекције указују да ће се тај тренд наставити. По тржишним курсевима Русија чини 2,8% светског БДП.

Кључне речи: Русија, стагнација, санкције, ефекти, БДП, рубља, 2014.

* Научни сарадник, Институт за европске студије.

1. Тенденције руске економије у претходних деценију и по

Почевши од 1999, након драматичне финансијске кризе 1998. и скоро деценије пропадања, Русија је у наредних десет година била у снажном економском успону, са просечном стопом раста од чак 6,8%. 'Економски процват' је прекинут крајем 2008. и током 2009, за време најјачег удара глобалне кризе. Затим највећа држава света наставља са позитивним стопама раста, али све мањим. Док је економски раст износио са 4,5% 2010, он се већ 2013 спустио на скромних 1,3% (исте године индустрија је расла тек 0,3% волуме траспортне тонаже 0,5%, а аграр солидних 6,2%).

Година 2014. ће извесно бити стагантна и то добрим делом због санкција. Процене ММФ-а за 2014. указују на минималан раст руске привреде, од 0,2%.¹ ОЕЦД очекује раст 0,5%, ЕБРД нулту стопу раста, док Министарство економског развоја Русије има више сценарија (оптимистичан полази од раста од 0,5%, а песимистичан са благим падом до 0,3%).² Руска централна банка је у новембру 2014 поново снизила процену раста у 2014, на 0,3%, те размотрила и алтернативне сценарије, па тако и онај позитиван са укидањем санкција у трећем тромесечју 2015. и са ценама нафте изнад 100 долара по барелу, што би раст подигло на 1%.³ Светска банка процењује економски раст Русије на 0,3% у 2015, те 0,4% у 2016, наглашавајући да ће повратак вишим стопама раста зависити од повећања приватних инвестиција, те побољшања тржишних очекивања потрошача. Овај сценарио искључује ескалацију геополитичких тензија или додатне санкције.⁴

1 IMF, 2014a. WORLD ECONOMIC OUTLOOK (Legacies, Clouds, Uncertainties). Global Growth Disappoints, Pace of Recovery Uneven and Country-Specific (October 7, 2014).

2 Igor Yurgens, 2014. 'The West vs. Russia: The Unintended Consequences of Targeted Sanctions'. *National Interest*, October 8, 2014. <http://nationalinterest.org/feature/the-west-vs-russia-the-unintended-consequences-targeted-11427>

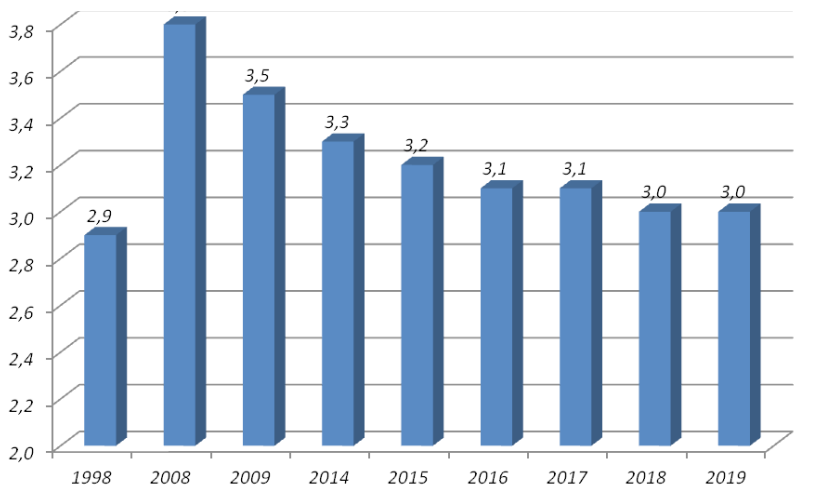
3 ELENA FABRICHNAYA, JASON BUCH & LIDIA KELLY, 2014. 'Russian central bank cuts growth forecasts, sees sanctions until 2017.' *Reuters*. <http://www.reuters.com/article/2014/11/10/us-russia-cenbank-strategy-idUSKC-N0IU1BI20141110>

4 en.itar-tass.com/economy/756785

Оно што је било видљиво претходних деценију и по је процват станоградње, пораст улагања у индустрију (посебно екстрактивну, али и ауто-индустрију), док је и аграр унапређен, те је нпр. по производњи пшенице Русије међу водећим земљама света. Прелазак из совјетских субвенција пољопривреди ка тржишту није био лак: производња говедине, свињетине и перутнине у Русији и Украјини опала је са готово 13 милиона тона у 1991. години на само 5 милиона тона 2001. Иако је било неких недавних побољшања (нарочито у производња житарица), руска пољопривреда је и даље изузетно неефикасна.

На плану демографије направљен је снажан помак (после стимулативних мера према породиљама); са 6 промила минуса током децедесетих дошло се на изједначавање стопа наталитета и морталитета (по 13,3 промила 2013). Популација Русије се коначно стабилизовала (на око 143 милиона 2014, не рачунајући Крим и Севастопољ који имају 2,5 милиона становника), а официјелне процене указују да ће се услед наставка имиграција та цифра одржавати наредних година. Међутим, главни економски проблем представља очекивано знатно старење популације и снажан апсолутни пад радно активне популације у наредним годинама.

Графикон 1
Учешће економије Русије у глобалном БДП по куповној моћи
1998-2019.

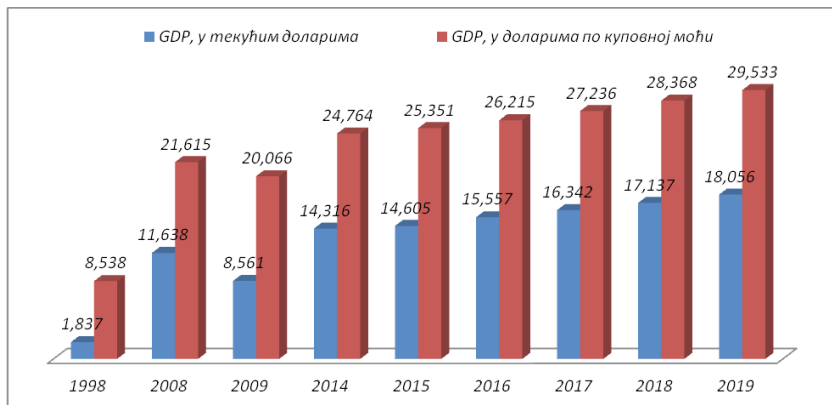

Извор: IMF, 2014. База података (11. октобар 2014).

На Графикону 1 дате су тенденције (и процене) удела руске економије, изражене у процентима глобалног БДП по куповној моћи (*PPP*). Видљив је прво тренд раста, те касније опадање удела у глобалном БДП. Сличан тренд је ако се посматрају БДП-ови по тржишним курсевима.

Процене ММФ-а (октобар 2014) указују да је номинални БДП Русије 2057 милијарди долара 2014 (2,8% светског БДП), што је по становнику нешто преко 14 000 долара. Мерењено по куповној моћи (*PPP*) Русија има БДП од 2,6 хиљада милијарди долара (око 18,4 хиљада долара пер capita), док је удео у светској производњи 3,4%.⁵

Графикон 2
БДП Русије 1998-2019
(у текућим доларима и доларима по куповној моћи;
пројекције за период 2014-19)

Извор: IMF, 2014. База података (11. октобар 2014).

На Графикону 2 дате су тенденције (и пројекције) руског БДП по становнику у доларима по куповној моћи (*PPP*), а потом БДП по тржишним курсевима. Изражен је тренд снажног раста оба показатеља, мада се може детектовати снажно успоравање почевши од 2014.⁶

5 IMF, 2014. База података (11. октобар 2014).

6 IMF, 2014. База података (11. октобар 2014).

2. Главни макроекономски показатељи Русије

Привреда Русије је веома зависна од производње нафте и гаса, која чини око две трећине робног извоза земље (када се додају метали, дође се до податка да чак 85% руског робног извоза чине сировине и примарни производи). Упозоравајуће су процене Светске банке да би привредни раст током периода 1999-2008. био за најмање трећину спорији да није било високих цена нафте.

Након суфицита током 2000-их, Русија је 2013. бележила благ дефицит федералног буџета од 0,5% БДП, док ће 2014. фискални дефицит извесно бити виши, што је тренд који ће се наставити и 2015.⁷ Индикативно је да промена цене нафте од 10 долара доводи и до промене буџетског биланса од 1% до 1,5% БДП-а.

Према процени централне банке инфлација ће 2014. бити 8,2% до 8,4%, док ће вероватно достићи двоцифрен ниво до краја првог тромесечја 2015. (цене хране порасле су 11,4% на међугодишњем нивоу у септембру 2014⁸). Убрзавање инфлације је добрим делом последица пада рубље и контра-санкција на увоз хране из ЕУ. Иначе, инфлација је претходних година углавном била у оквиру 6,1-6,6% (мада Влада сматра да је за квалитетан раст неопходно да раст цена буде испод 3%), што је ипак успех имајући у виду да је почетком 2000-их инфлација прелазила 20%. Охрабрује податак да је стопа незапослености од само 4,9% у септембру 2014. и даље знатно испод просека ОЕЦД.⁹

7 en.ria.ru/russia/20140120/186734400/Russia-Records-2013-Budget-Deficit-of-92Bln.html

8 EW News Desk Team, 2014. 'Interest Rates Spike in Russia as the Economy is Slammed by Sanctions'. *Economywatch*, 5 November 2014. <http://www.economywatch.com/news/Interest-Rates-Spike-in-Russia-as-the-Economy-is-Slammed-by-Sanctions.11-05-14.html>

9 www.tradingeconomics.com/russia/unemployment-rate

3. Тенденције рубље

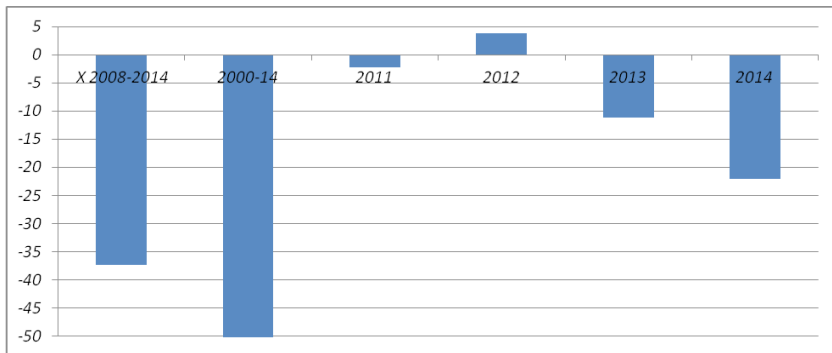
Руска валута изгубила је већи део своје вредности до краја 1998. Русија је почетком 90-их имала управљано флукутирајући курс. Средином. 1995. курс је фиксиран са иницијалним распоном (+/-13%), према долару. Од јуна 1995. до јула 1996. рубља је била везана за долар у распону од 4300 до 4900, а касније 4550-5150 рубаља за долар. Од јула 1996. успоставља се "пузајући коридор", иницијално 5000-5600 рубаља за долар, који је на крају исте године износио 5500-6100. Од 1996. официјелни курс се утврђује дневно од стране централне банке (на основу сета економских показатеља, укључујући инфлацију, платни биланс, девизне резерве). За 1997. централна банка је објавила да наставља са истом политиком курса, нови појас износио је 5500-6100, да би на крају 1997. он износио 5750-6350 рубаља за долар. Депресијација током 1997. је правдана инфлационим диференцијалом између Русије и САД. Максимална девалвација 1997. била је 12,7%. У 1998. наступа страховита финансијска криза и рубља депресије према долару за чак 71%. Септембра 1998. Русија прелази на управљано флукутирајући курс, да би се од 2005. прешло са фиксирања према једној на фиксирање према две валуте (долар-евро). Новембра 2014. централна банка Русије прелази на слободно флукутирајући курс са повременим интервенцијама на девизном тржишту. Курс ће доминантно бити одређен тржишним факторима, што ће поред осталог олакшати прилагођавање економије екстерним условима и ублажити утицаје негативних шокова.¹⁰

Вредност рубље у односу на евро, од краја 2000, за кључно са крајем новембра 2014, нижа је за 50%. Крајем 2013 и током 2014, са кризом око Украјине, рубља је значајно депресирала (у првих 11 месеци 2014. пад био чак 22% у односу на евро). Депресијација рубље је и нека врста протекционистичке мере, будући да помаже домаћу производњу и дестимулише увоз. Индикативно је да је трговински биланс остао

10 The Central Bank of the Russian Federation, 2014. 'On parameters of Bank of Russia exchange rate policy (**Information Notice** 10.11.2014).' www.cbr.ru/eng/press/pr.aspx?file=10112014_122958eng_dkp2014-11-10T12_26_04.htm

око десет милијарди долара у плусу и чак се нешто повећао од септембра 2014 (увоз се знатно смањио).

Графикон 3
Кретање руске рубље према еврју 2000-2014.

Извор: <https://www.ecb.europa.eu/stats/exchange/eurofxref/html/eurofxref-graph-rub.en.html>

У Министарству за економски развој Русије сматрају да се да равнотежни курс треба да буде на нивоу који омогућава уравнотежен платни биланс. Наиме, руске компаније ће морати да прибаве 80 милијарди долара из интерних извора за отплату страних кредита до краја 2015, тако да ће горња граница негативног салда капиталног рачуна бити исто толико, што значи да би вишак на текућем рачуну морао да буде сличне величине. За такав суфицит текућих трансакција потребан је курс од 41 до 43 рубље за долар.¹¹

Од марта 2014. централна банка је подизала базну камату која је тренутно на 9,5% да би учинила атрактивнијом рубљу (која је падала пре свега због смањења цене нафте), што негативно утицало на кредитирање.¹²

Више од 120 милијарди долара спољног дуга доспева у 2015, према подацима централне банке. Приближно трећина тог дуга је обавеза банака, и преостале две трећине отпада на компаније. Пошто ће санкције спречити многе руске компаније да се задуже у иностранству за рефинансирање тих дугова, то ће повећавати тражњу за долара, те ће ризик даље

11 en.itar-tass.com/economy/760204

12 The Economist, 2014. 'Economic pain, caused by Ukraine'. Sep 30th 2014. www.economist.com/blogs/freexchange/2014/09/russian-budget

слабљења рубље бити велики. Индикативно је да су руске банке су подигле камате које плаћају на доларске депозите у покушају да дођу до девиза.

Велики проблем Русије представља одлив капитала који је последње деценије чинио просечно 60 милијарди долара, док се за 2014, услед украјинске кризе, очекује знатно повећање одлив капитала. Наиме, одлив капитала из Русије достигао је врхунац у пролеће 2014, да се потом тај ток стабилизовао.¹³ Руска централна банка је подигла своју прогнозу о одливу капитала у 2014. на 128 милијарди евра (са ранијих 90 милијарди долара).¹⁴ Јасно је да пад инвестиција намеће потребу за више јавних улагања, те стога није немогуће да се прибегне и контроли капитала, што би допринело и смањењу каматних стопа.

Ниво страних директних инвестиција, као удео у БДП, је растао практично константно од 2002. до 2007, достижући 4,5% БДП-а те године. Већ 2010. ниво СДИ је опао на мање од 3% БДП (просек у периоду 1994-2010 износи 1,9% БДП-а, што је знатно испод просека за пост-комунистичке земље и БРИК). Прилив СДИ драматично опада са погоршањем геополитичке ситуације, односно санкцијама Запада.

4. Спољнотрговинска размена

Тренд снажног раста извоза 2000-14. учинио је да он постане упетостручен (у доларима). Извоз у доларима у првих осам месеци 2014. виши је за само 1,2% него у истом периоду лане (услед пада цена сирове нафте и слабије глобалне тражње), те би на нивоу целе године са наставком тог тренда могао очекивати робни извоз од 529 милијарди долара, док би се робни суфицит могао приближити цифри од 200 милијарди долара.¹⁵

Извоз Русије чине пре свега: нафта и деривати, гас, дрво производи од дрвета, метали, оружје, хемија. Главна тржишта су: ЕУ, ЗНД, Кина, Јапан. Увоз Русије чине: машине и опрема, хемија, потрошна добра, медицински производи,

13 Jacques Sapir, 2014. 'Rouble Trouble', RussEurope 20 novembre 2014, <http://russeurope.hypotheses.org/3051>.

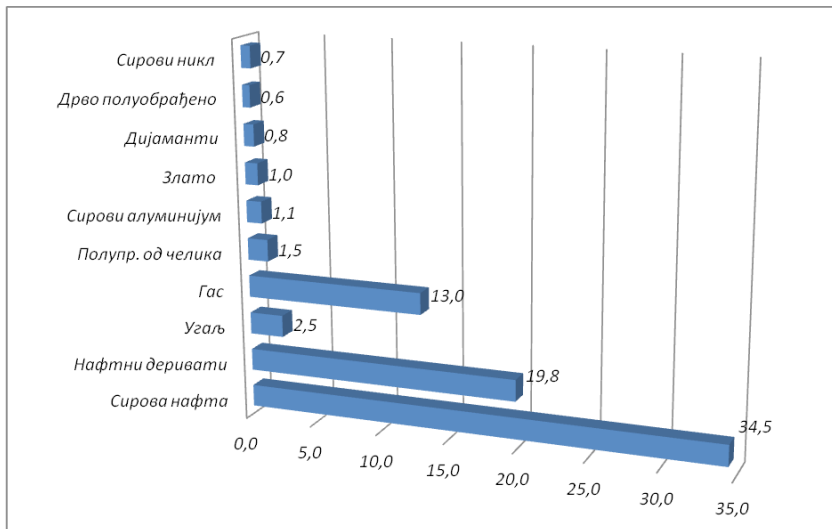
14 en.itar-tass.com/economy/760146

15 www.gks.ru/bgd/regl/b14_02/Main.htm

месо, шећер. Главни увозни партнери су: ЕУ, ЗНД, Јапан, Кина, САД.

Главни извозни производи Русије су емнергенти који чине близу две трећине укупног извоза. Међутим, оно што можда изненађује је релативно скроман удео природног гаса од 13%, док сирова нафта и нафтини деривати чине 32%, односно 17% укупног извоза Русије у 2012. Поред тога, угаљ чини солидних 3% руског извоза. Важан део руског робног извоза чине метали, односно производи од њих (алуминијум, челик, злато, дијаманти, никл, бакар), дрво, ђубрива, те оружје.

Графикон 4
Главни извозни производи Русије 2012

http://www.trademap.org/tradestat/Product_SelCountry_TS.aspx

Процењује се да ће се руски суфицит текућих трансакција платног биланса смањивати у наредним годинама. Као резултат тога, зависност економије Русије од прилива приватног капитала ће се повећати.

5. Ефекти санкција на руску привреду

Крајем јула 2014. ЕУ је наставила проширивање санкција према Русији, започето са кризом око Крима неколико месеци раније. Санкције садрже забрану Европљанима да купују обвезнице или акције највећих руских банака. То погађа све руске банке са више од 50% државног власништва, а финансијске институције под контролом државе држе већину банкарских средстава у Русији. Тиме се повећава тржишна неизвесност која ће негативно утицати на пословно окружење у Русији и убрзало одлив капитала. Једна од најважнијих мера обухваћеним документом ЕУ су ограничења на извоз „осетљивих технологија“, што би укључивало компоненте потребне енергетском и металуршком сектору Русије (нешто слично је у санкцијама према Ирану). Могућност за Русију да замени такве производе и технологије који потичу из ЕУ или САД су ограничене.¹⁶ Увођење додатних санкција Русији отежава највећа економија ЕУ, која поред потенцијалних негативних економских ефеката, није задовољна и понашањем САД после афере прислушкивања.¹⁷

И САД су у јулу 2014. наметнуле нову рунду санкција према компанијама као што су Росњефт, Новатек и Газпром банка. Нафтни гигант Росњефт се може суочити са изазовом рефинансирања дугова који доспевају у наредним годинама. И остале руске компаније се суочавају са оштријим условима за рефинансирање међународних кредита пошто је Запад наметнуо санкције на неке од њих.¹⁸

По Алексеју Кудрину, Путиновом саветнику, доћи ће до погоршања у расту БДП од неколико процената за само неколико година, те до пада реалних доходака и мањих плата. Генерално, руски званичници сматрају да су западне санкције благе у односу на оно што је њихова земља морала да тр-

16 Spiegel, P. 2014, Ukraine crisis: EU to weigh far-reaching sanctions on Russia The Financial Times, 24.7.2014. Retrieved from www.ft.com/intl/cms/s/0/15ecc35c-12a4-11e4-a6d4-00144feabdc0.html?siteedition=intl#axzz38OIwnzFf

17 Killian, L., 2014, U.S.-Germany Tensions Sway EU Sanctions on Russia, Jul 23 2014, The Wall Street Journal. Retrieved from <http://blogs.wsj.com/washwire/2014/07/23/u-s-germany-tensions-sway-eu-sanctions-on-russia>

18 www.themoscowtimes.com/business/article/moody-s-russia-sanctions-hampers-oil-gazprom-debt-refinancing/503905.html

пи током совјетског доба.¹⁹ Индикативан је уздржан одговор Русије на санкције; ова земља планира да прво покуша преко међународних институција да обори наметнуте мере.²⁰

Јасно је да сукоб око Украјине симптом нерегулисаних односа Русије и Запада с обзиром на њихове величине и релевантност једних за друге. Запад у пост-хладноратовском периоду није осмислио безбедносну и економску структуру у којој би Русија имала позицију с којом би ова могла бити задовољна. На неки начин можемо говорити о неиспуњеним очекивањима руске политичке елите у односу на понуду Запада, које или није било или је била незадовољавајућа. Подсетимо да је Русија искључена из пројекта „Источно партнерство“ Европске уније од 2009. који је институционализовао однос ЕУ према шест земаља пост-совјетског простора, иако је у оригиналним верзијама пројекта он требао бити рађен у сагласју са њом, што би смањило могућности избијања криза попут тренутне у Украјини.

Русија је проценила да има основе за узимање Крима: етничке, историјске, економске, безбедносне, док тих основа нема у довољној мери за остале делове Украјине. Инкорпорација Крима ће коштати Русију око двадесет милијарди евра средњорочно, док би за инкорпорацију Донбаса требало издвојити вишеструко већи износ, уз теже међународне последице.

Руска политичка елита цену санкција које трпи од почетка 2014. суштински преноси на више слојеве друштва (богатије) повећањем пореза на дохотке од преко десет милиона рубаља годишње (око 220 хиљада евра), паралелно јачајући анти-западни сентимент код нижих и средњих слојева (олигарси и супер-богати чине тек нешто више од 2% становништва). Игра коју Русија тренутно игра у југоисточној Укра-

19 The Moscow Times, 2014. 'Russian Trade Minister Says Effect of Sanctions on Economy Peanuts'. July 24 2014. <http://www.themoscowtimes.com/business/article/kremlin-top-adviser-says-effect-of-sanctions-on-russian-economy-peanuts-/503997.html>

20 Русија се жалила Европском суду за људска права у Стразбуру поводом замрзавања имовине и забране путовања и вршење трансакција руским држављанима са спискава Европске комисије, који је већ сличне такве мере поништавао, док ће преко Светске трговинске организације покушати да инсистирањем на угрожавању слободне трговине добије спорове против ЕУ и САД.

јини више личи на „кутузовску одступницу“, пребацујући трошак украјинске транзиције на ЕУ, него што циља на неки посебан добитак.

Можемо рећи да руска политичка елита неком врстом „сјајне изолације“ од Запада, усмеравајући се ка изградњи јачих односа, пре свега са Кином, али и читавим низом других међународних чинилаца, чини своје односе са не-западним светом вероватно најбољим у историји (институционално јачање БРИКС, гасни уговори са Кином, најави гасног уговора са Јужном Корејом, побољшање односа са латиноамеричким земљама). Будући да су односи са Западом на најнижем нивоу у последњих четврт века можемо антиципирати да ће Русија свој спољнополитички фокус пребацити на „остатак света“, а да ће Запад за њу бити све више ирелевантан. Цена фактичке изолације од Запада је нешто што је политичка елита већ укалкулисала у своја размишљања и спремна је да то поднесе. Економске последице, које неће бити драматичне, ће у бити само ослабити утицај западних земаља у Русији, и на неки начин повратним ефектом потврдити тезу о све мањем значају Запада за Русију.

Када је у питању Европа, све чешће се поставља питање међу високим званичницима ЕУ да ли санкције имају утицаја на политичке калкулације Москве.²¹ За банкарски сектор Русије санкције су свакако велики терет, највећи од почетка глобалне рецесије крајем 2008. Половина од активе руских банака, која се налазе у државном контролом, су одсечене од западног финансирања. За сада депозити становништва су опали скромних 0,2% у септембру 2014 (а 1% ако се тај износ коригује са депресијацијом рубље). Није било значајнијег успоравања кредитирања у другој половини 2014, али би санкције могле да погоршају ситуацију. Истина, депозити корпорација су порасли 9% у првој половини 2014, али то је последица одлуке руских фирми да повуку средстава из иностранства услед санкција. Извесно је да ће банке постати све више ослоњене на централну банку Русије према којој оба-

21 Laurence Norman, 2014. 'EU's Incoming Foreign-Policy Chief Questions Impact of Russia Sanctions'. *Wall Street Journal*, October 6. <http://online.wsj.com/articles/eus-incoming-foreign-policy-chief-questions-impact-of-russia-sanctions-1412629812>

везе износе око 10% укупне пасиве, што је још увек ниже од 13% током кризе 2009.²²

Производња нафте у Русији у наредним годинама ће се стабилизovati на садашњем нивоу (2014), процене су потпредседника Владе Русије Аркадиј Дворковича. Влада ће пружати подршку нафтним компанијама, укључујући Роснефт и Новатек, за покретање нових налазишта нафте. Док производња нафте на традиционалним налазиштима опада, нови депозити се покрећу. (Русија ће се извесно ослонити на арктичку 'тешку нафту' у намери да одржи производњу на око 10,5 милиона барела дневно, услед опадања продукције у Западносибирским налазиштима²³). Влада нуди пореске стимулансе за експлоатацију нафте која се налази на теже доступним налазиштима.²⁴

Извоз сировина доноси око половине фискалних прихода. Русија има довољне резерве за краткорочне потребе, али ће дугорочне санкције дестабилизovati фискални систем и технолошку модернизацију због рестрикција на увоз савремене опреме и мањих инвестиција.²⁵ Током 2015. Русији ће бити потребна цена нафте од око 105 долара за барел да би избалансирала буџет, што се чини нереалним. У протеклих неколико година ослањање буџета на приходе од нафте је порасло. Када се искључе порески приходи од извоза нафте дефицит би износио 3,6% БДП-а у 2007, али 2014. је то око 10%. Дакле, оно што следи је значајан раст буџетског дефицита. У првој половини 2014. године руски извоз донео 255 милијарди долара, од чега чак 68% долази од продаје нафте и природног гаса. Током тог периода цене нафте су у просеку биле 109 долара по барелу; а крајем новембра испод 80. Посматрајући

22 Neil Buckley, 2014. 'Sanctions noose begins to tighten on sanguine Russia'. *Financial Times*, October 15, 2014. <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/2751e288-5455-11e4-b2ea-00144feab7de.html#axzz31xdW9R1G>

23 Puneet Kollipara, 2014. 'The effects of the new sanctions against Russia', *Washington Post*, September 15, 2014. <http://www.washingtonpost.com/blogs/wonkblog/wp/2014/09/15/wonkbook-the-effects-of-the-new-sanctions-against-russia/>

24 en.itar-tass.com/economy/760052

25 Igor Yurgens, 2014. 'The West vs. Russia: The Unintended Consequences of Targeted Sanctions'. *National Interest*, October 8, 2014. <http://nationalinterest.org/feature/the-west-vs-russia-the-unintended-consequences-targeted-11427>

тренд приходи буџета би могли пасти за преко 40 милијарди долара.²⁶

Сматра се да пад цена нафте и економска криза неће бити тако озбиљни за руску привреду, као што је то била криза 2009. Пад цена нафте на светском тржишту на 70 долара за барел, или можда и 60 долара по барелу, неће бити дугорочни тренд, процене су Министарства финансија РФ. Највероватније је да ће цена бити у распону 80-90 долара по барелу 2015.²⁷ Сличне су и новембарске прогнозе *Energy Information Administration*, америчке владине агенције, које указују да ће цена нафте вероватно бити у просеку 83 долара за барел у 2015. С друге стране, на оптимистичкој претпоставци да ће цена нафте порастати на 90 долара за барел, руска централна банка је пројектовала нулти раст БДП и инфлацију од 8% у 2015.²⁸

Јасно је да Русија покушава да се преоријентише према Кини, политички и економски, чије су компаније спремне да финансирају многе пројекте у Русији уз услове да уђу у управљачке органе пројеката и обрачуне у јуанима. У покушају да ублажи ефекат санкција, Русија је са Кином у мају 2014. потписала 400 милијарди долара вредан споразум о снабдевању гасом којим је водећи светски потрошач енергије обезбедио главни извор чистијег горива, а Москва отворила ново тржиште у тренутку када ризикује да изгуби европске потрошаче због украјинске кризе. Уговором на 30 година предвиђена је испорука 38 милијарди кубних метара руског гаса годишње Кини. Гас ће ићи гасоводом који ће се тек градити (до 2018), а споразум са Кином отворио је Русији и могућност да се позиционира на брзо растућем азијском тржишту течног природног гаса. Историјски споразум са Кином не значи да Русија одустаје од западноевропског тржишта. Претпоставља се да је постигнута цена 350 долара за 1000 кубних метара у том

26 The Economist, 2014. 'Economic pain, caused by Ukraine'. September 30, 2014. www.economist.com/blogs/freeexchange/2014/09/russian-budget

27 en.itar-tass.com/economy/760326

28 The Economist, 2014a. 'The rouble's rout'. November 15, 2014. <http://www.economist.com/news/finance-and-economics/21632634-bold-policies-russias-central-bank-may-not-stem-roubles-decline?zid=295&ah=0bca374e65f2354d553956ea65f756e0>

уговору, а поређења ради, већина европских компанија плаћа 350-380 долара за 1000 кубних метара гаса.

Потом је руски председник 10. новембра 2014. потписао уговор са кинеским шефом државе који ће омогућити Русији извоз гаса из Сибира до Кине преко нових гасовода. Циљ је да Кина делимично замени Европу као главно извозно тржиште, али то је посао дугорочног карактера. Поред тога, споразум да почне интензивније трговање јуанима уместо доларима ће умерено смањити потражњу за америчком валутом.

Ова два руско-кинеска гасна споразума у 2014. могу имати веома негативне импликације и по амерички извоз LNG. Наиме, цена руског гаса ће бити на нивоу сувише ниском да би амерички LNG извоз био профитабилан, будући да је исти из уљних шкриљаца, те да сама дупла конверзија гаса (у течну па у гасовито стање), са трошковима транспорта пуно кошта (од САД до Европе или Азије око 6 долара по хиљади кубних метара, док је цена гаса у САД слична). Газпромова цена за Кину је око 10,2 долара, а по последњем, новембарском, споразуму можда и два долара нижа.²⁹

6. Перспективе руске економије

Дуже од деценије приходи од извоза енергената и растућа потрошња били су заслужни за снажан раст Русије. Чини се да ситуација мења са санкцијама и падом цена нафте. Истина, снажан пад курса рубље је учинио неке извозне индустрије попут пољопривредно-прехранбене конкурентнијим. Тај извоз, у комбинацији са увозном блокадом, чини да Русија и даље има трговински суфицит. Девизне резерве износе око 428,6 милијарди долара 31. октобра 2014, што је пад за близу 100 милијарди долара у протеклих 12 месеци, и то за одбрану рубље.³⁰ Од девизних резерви око 170 милијарди долара је у два финансијска фонда, који имају део aktive који тешко да је ликвидан (нпр. кредит Украјини), те фактички Русија има знатно мање расположиве готовине.

Руске фирме имају више од 500 милијарди долара спољног дуга, а добар део доспева пре краја 2015, у време када се мало западних банака желе да повећа своју изложеност пре-

29 Kurt Cobb, 2014. 'Russia-China Deal Could Kill U.S. LNG Exports'. *Oilprice*, November 18, 2014. <http://oilprice.com/Energy/Natural-Gas/Russia-China-Deal-Could-Kill-U.S.-LNG-Exports.html>

30 http://www.cbr.ru/eng/hd_base/?PrId=mrrf_m

ма Русији. И фирме које имају значајне извозне приходе боре се да плате дугове, као Росњефт који је тражио од Владе позајмицу од 44 милијарди долара. Проблематични кредити су у порасту. Евентуална забрана руским банкама да користе *SWIFT*, међународни платни систем, могла би знатно да отежа руску спољну трговину. Парцијална блокада извоза нафте, мера коју не би било лако спровести, би такође била тежак ударац, мада не као што је то било у случају Ирана.³¹ Додатни ризици су наставак пада цена нафте, репрограм дуга руских фирми, те појачавање западних санкција. Русији је потребна цена нафте од 90 долара за барел да би избегла рецесију и задржала буџет у равнотежи.

На табели 1. дати су главни показатељи стања руске економије са пројекцијама до 2019 (ММФ, 2014). Видљиво је да се предвиђа скроман раст у наредном петогодишту, али ипак пораст привредне активностим, и поред тога што је укалкулисан ефекат санкција.

31 The Economist, 2014b. 'Russia: A wounded economy'. November 22, 2014. <http://www.economist.com/news/leaders/21633813-it-closer-crisis-west-or-vladimir-putin-realise-wounded-economy?fsrc=nlw|hig|20-11-2014>

Табела 1. Главни макроекономски показатељи Русије

	1998	2008	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
БДП раст	-5.3	5.2	-7.8	0.24	0.5	1.5	1.8	2.0	2.0
БДП текући \$ (000)	271	1,660	1,222	2,057	2,098	2,235	2,348	2,462	2,594
БДП текући \$ (000)	1,837	11,638	8,561	14,316	14,605	15,557	16,342	17,137	18,056
БДП РРР (000)	1,259	3,084	2,865	3,558	3,642	3,767	3,913	4,076	4,243
БДП РРР пц (000)	8,538	21,615	20,066	24,764	25,350	26,215	27,236	28,368	29,533
% светског БДП РРР	2.923	3.778	3.494	3.326	3.221	3.143	3.076	3.017	2.959
инвестиције, % БДП	17.128	24.081	17.136	20.458	19.792	20.035	20.090	20.106	20.210
домаћа штедња, % БДП	17.209	30.339	21.257	23.175	22.869	23.010	22.872	22.609	22.448
увоз, раст	-16.665	14.408	-28.655	-4.937	-0.297	1.142	1.827	2.241	2.744
извоз, раст	1.242	3.000	-12.746	3.399	2.013	2.552	2.980	3.238	3.273
Незапосленост, %	11.889	6.300	8.400	5.642	6.500	6.000	6.000	6.000	6.000
јавни приходи, % БДП	34.566	39.172	35.044	36.642	36.593	36.369	35.747	35.251	34.789
јавна потрошња, % БДП	42.520	34.298	41.354	37.584	37.658	36.987	36.198	35.918	35.744
брuto јавни дуг, % БДП	/	7.978	10.627	15.695	16.531	16.321	16.079	16.061	16.306
платни биланс, млрд. долара	0.219	103.936	50.385	55.890	64.586	66.503	65.324	61.637	58.061
платни биланс, % БДП	0.1	6.2	4.1	2.7	3.1	3.0	2.8	2.5	2.2

ММФ (2014). База података (11 октобар 2014).

Чињеница је да је и пре санкција Русија имала проблем са ниским квалитетом инвестиционе климе, да је владавина права селективна, те да постоји системска корупција. Институције су неефикасне, конкуренција је недовољна (релативно затворено тржиште са високим царинама), док влада има претерану улогу (превелика економска регулација). Предлог Владе да се крене у продају државним удела у компанијама свакако је добродошао корак. У земљама у развоју инвестиције обично чине 25-30% БДП-а, а у Русији само 21%. Докле год се инвестициона клима значајно не побољша, потенцијални инвеститори ће бити опрезни, те ће ино-инвестиције, које су имају и улогу трансфера модерне технологије, бити

релативно ниске. Поред тога, проблем руске привреде је њена унутрашња неповезаност (регионална, међу индустријама, изражена неједнакост између различитих сталежа). У сваком случају, Русији је преко потребан нови модел развоја.

Покушаји да се оснивањем Евроазијске уније појача глобална економска улога Русије могу дати само ограничене резултате, као и формирање зоне слободне трговине са већином чланица ЗНД. Ипак, не треба потцењивати снажан раст размене Русије са Белорусијом и Казахстаном последњих година, од када функционише царинска унија између три земље.

Литература:

2014. 'Russian central bank cuts growth forecasts, sees sanctions until 2017.' Reuters. Retrieved from <http://www.reuters.com/article/2014/11/10/us-russia-cenbank-strategy-idUSKCN0IU1BI20141110>
- Buckley, Neil, 2014. 'Sanctions noose begins to tighten on sanguine Russia'. Financial Times, October 15, 2014. Retrieved from <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/2751e288-5455-11e4-b2ea-00144feab7de.html#axzz3IxdW9R1G>
- Cobb, Kurt, 2014. 'Russia-China Deal Could Kill U.S. LNG Exports'. Oilprice, November 18, 2014. Retrieved from <http://oilprice.com/Energy/Natural-Gas/Russia-China-Deal-Could-Kill-U.S.-LNG-Exports.html>
- EW News Desk Team, 2014. 'Interest Rates Spike in Russia as the Economy is Slammed by Sanctions'. Economywatch, 5 November 2014. Retrieved from <http://www.economywatch.com/news/Interest-Rates-Spike-in-Russia-as-the-Economy-is-Slammed-by-Sanctions.11-05-14.html>
- FABRICHNAYA, E; BUSH, J. & KELLY, L, Federal State Statistics Service RF, 2014. «ОСНОВНЫЕ ЭКОНОМИЧЕСКИЕ И СОЦИАЛЬНЫЕ ПОКАЗАТЕЛИ» Rosstat. November 2014.
- IMF, 2014. База података (11. октобар 2014).
- IMF, 2014а. WORLD ECONOMIC OUTLOOK (Legacies, Clouds, Uncertainties). Global Growth Disappoints, Pace of Recovery Uneven and Country-Specific (October 7, 2014).

- Killian, L, 2014, U.S.-Germany Tensions Sway EU Sanctions on Russia, Jul 23 2014, The Wall Street Journal. Retrieved from <http://blogs.wsj.com/washwire/2014/07/23/u-s-germany-tensions-sway-eu-sanctions-on-russia/>
- Kollipara, Puneet, 2014. 'The effects of the new sanctions against Russia', Washington Post, September 15, 2014. Retrieved from <http://www.washingtonpost.com/blogs/wonkblog/wp/2014/09/15/wonkbook-the-effects-of-the-new-sanctions-against-russia/>
- NORMAN, LAURENCE, 2014. 'EU's Incoming Foreign-Policy Chief Questions Impact of Russia Sanctions'. Wall Street Journal, October 6. Retrieved from <http://online.wsj.com/articles/eus-incoming-foreign-policy-chief-questions-impact-of-russia-sanctions-1412629812> Retrieved from <http://russeurope.hypotheses.org/3051>.
- Sapir, Jacques, 2014. 'Rouble Trouble', RussEurope 20 novembre 2014,
- Spiegel, P. 2014, Ukraine crisis: EU to weigh far-reaching sanctions on Russia The Financial Times, 24.7.2014. Retrieved from www.ft.com/intl/cms/s/0/15ecc35c-12a4-11e4-a6d4-00144feabdc0.html?siteedition=intl#axzz38OIwnZFf
- The Central Bank of the Russian Federation, 2014. 'On parameters of Bank of Russia exchange rate policy (Information Notice 10.11.2014).' Retrieved from www.cbr.ru/eng/press/pr.aspx?file=10112014_122958eng_dkp2014-11-10T12_26_04.htm
- The Economist, 2014. 'Economic pain, caused by Ukraine'. September 30, 2014. Retrieved from www.economist.com/blogs/freeexchange/2014/09/russian-budget
- The Economist, 2014a. 'The rouble's rout'. November 15, 2014. Retrieved from <http://www.economist.com/news/finance-and-economics/21632634-bold-policies-russias-central-bank-may-not-stem-roubles-decline?zid=295&ah=0bca374e65f2354d553956ea65f756e0>
- The Economist, 2014b. 'Russia: A wounded economy'. November 22, 2014. Retrieved from <http://www.economist.com/news/leaders/21633813-it-closer-crisis-west-or-vladimir-putin-realise-wounded-economy?fsrc=nlw|hig|20-11-2014>
- The Moscow Times, 2014. 'Russian Trade Minister Says Effect of Sanctions on Economy Peanuts'. July 24 2014. Retrieved from <http://www.themoscowtimes.com/business/article/kremlin->

top-adviser-says-effect-of-sanctions-on-russian-economy-peanuts-/503997.html

Yurgens, Igor, 2014. 'The West vs. Russia: The Unintended Consequences of Targeted Sanctions'. National Interest, October 8, 2014. Retrieved from <http://nationalinterest.org/feature/the-west-vs-russia-the-unintended-consequences-targeted-11427>

Томић, Слободан; Вишњић, Душан, 2012. Стратегијско усмеравање државе-нације, Национални интерес, 3/2012. Институт за политичке студије, Београд (стр. 123-156).

Goran V. Nikolic

RUSSIAN POSITION IN THE GLOBAL ECONOMY

Resume

After strong growth in the period 1998-2008 and recession during 2009 Russian economy have moderate expansion in 2010-2012 period. Slow growth (1,3%) was detected in 2013 while projection for 2014 are only 0,2% increase of GDP. Recently, Russian economy faces the prospect of three more years of sanctions and stagnation. In the (Russian) central bank's base scenario, it is expected practically zero growth in 2015 and 2016, with only a modest revival, to 1.6 percent, in 2017. Even before the escalation of the Ukraine crisis, the economy was performing poorly, underscoring how a growth model based largely on energy exports is no longer working.

Russian central bank predicted net private sector capital outflows would now reach \$128 billion in 2014 and \$99 billion in 2015. In November 2014 the central bank scrapped the rouble's corridor against a dollar-euro basket. The rouble has lost 1/4 of its value since the middle of the 2014, as of the end of the year.

Russian counter-sanctions on western food imports and rouble' depreciation will push up inflation (recently to about 9%) and hold down household consumption. Business sentiment has wors-

ened and investment will contract sharply. It is expected that government finances will come under increasing strain from 2015. If sanctions are prolonged for several years they could significantly impair potential oil production, which is recently about 10.5 million barrel to day. Having in mind this kind of risk Gazprom in November 2014 agrees new gas deal with Chinese oil giant CNPC. It is clear that Russia is using the agreement to signal its readiness to reorient itself economically and politically towards China.

In 2015 Russia will need an oil price of about \$105 a barrel to balance its budget, which is unrealistic. Over the past few years the budget's reliance on oil revenues has increased. When excluding oil, there was a shortfall of 3.6% of GDP in 2007, but now it about 10%. There is also risk that oil production will contract in coming years. Energy Information Administration said that oil prices are likely to average \$83 a barrel in 2015. On the optimistic assumption that the price will increase to 90 dollars for barrel, Russian central bank forecasts GDP' zero growth and 8% inflation for 2015.

According to the IMF, as measured by purchasing power parity (PPP), Russia 2014 has a GDP of 2.6 trillion dollars (about 18.4 thousand dollars per capita), and its share in world production of 3.4%, which is a slight decrease compared the previous years, and projections indicate that this trend will continue. Russia, at market exchange rates, covers 2.8% of world GDP.

Keywords: Russia, stagnation, sanctions, effects, GDP, rouble, 2014.